

Hospodářství Ruska – pokračování

(náhradní text na nekonanou přednášku ze dne 19. 4. 2006)¹

Těžební lokality byly více méně probrány.

Obecněji k palivovému a energetickému komplexu: Významný je vývoz ropy a zemního plynu. Rusko je (po rozpadu Sovětského svazu) příliš závislé na sousedních státech na dálkových trasách (Ukrajina, Bělorusko, Polsko, lotyšský přístav Ventspils). Proto také soustavně diverzifikuje pozemní trasy (těžce to snáší dříve téměř výhradní Ukrajina), ropný terminál ve Ventspils ztrácí význam po vybudování vlastního ruského terminálu u Viborgu ve Finském zálivu, nyní se s Němci dohodla trasa podmořského plynovodu Baltským mořem přímo do Německa (trpce to nesou zase Poláci), domlouvají se trasy ropovodů ze západní Sibíře do Číny. Ceny surovin se pomalu mění na ceny světové (pomaleji se tato změna děje u „spřátelených států“). Železniční přeprava černého uhlí je velmi intenzivní (Kuzbas – Ural – Povolží).

Elektrorozvodná soustava je (kromě (Dálného východu) propojena. Velká dálková vedení na Ural a směrem k rajonu Střed jsou vedena i ze severního Kazachstánu (Ekibastuz).

Těžba uhlí

Černé uhlí – 186 mil. t, což je potvrzení lehce klesající tendence (6. místo na světě). Výhodou je častá přítomnost nehluboko pod povrchem a vysoký podíl koksovatelného uhlí. Asi polovina z černého uhlí je těžena v Kuzbasu (v Kuzněcké pánvi), a to většinou povrchovým způsobem. Odtud se zásobuje i Uralský rajon a část Povolží. Dále např. Vorkuta, Nerjungri, okolí Irkutsku a jinde.

Hnědé uhlí – jen o něco méně, ale celosvětově je za Německem druhým státem v těžbě. Velké soustředění do pásové lokality u Krasnojarska (Kansko-ačinská pánev). Dříve hojně těženo i v širším prstenci jižně a západně od Moskvy (dnes už snad jen Novomoskovsk u Tuly).

Ropa. Třetí světový producent (9,6 % svět. produkce). Těžba: západní Sibiř, Tatarstan a jeho okolí, další lokality četné.

Zpracování ropy:

- v místech těžby a poblíž míst těžby (Samara, Volgograd, Saratov, Syzraň v Povolží, Ufa, Orsk, Perm', Ucha v Republice Komi, Omsk, Tobol'sk a další),
- v místech spotřeby (také na vnějším obvodu velkých aglomerací - Moskva, Ržazaň, Jaroslavl', Kiriši východně od Sankt-Peterburgu, Ačinsk, Komsomolsk na Amuru, Habarovsk)

Zhruba $\frac{3}{4}$ zpracovatelských kapacit jsou v evropské části Ruska (včetně rajonu Ural) a jen $\frac{1}{4}$ je v asijské části.

Zemní plyn: Vedoucí světový producent (23 % světové produkce). Vede rovněž v tzv. ověřených zásobách této suroviny. 90 % z ruské těžby se uskutečňuje na západní Sibiři.

Výroba elektrické energie

Patrně 5. světový producent (skoro 6 % světové produkce).

Struktura produkce:

¹ Pro případ, že bych ze zdravotních důvodů nestihl ani přednášku dne 26. 4. 2006, vytvářím text poněkud podrobnější. Není nutné učit se nazpaměť lokality (pokud se ovšem neobjevují poněkoličatě), ale vše doporučuji čtení tohoto textu spojit přímo se soustavnou kontrolou lokalit v atlasu. Důležitější však bývají územní proporce ve výrobě a podmíněnost v lokalizacích.

- nejvíce z tepelných elektráren (původně jen uhelných, nyní si postupně rostoucí roli získává i zemní plyn), cca 70 %,
- relativně hodně z vodních elektráren, cca 20 %,
- z jaderných elektráren, cca 10 %

Tepelné elektrárny – u míst těžby energetických surovin (Surgut, Kansk, Ačinsk, Něrjungri, atd.), u míst spotřeby (zpravidla v důležitých aglomeracích (např. Rjazaň a Kostroma v rajonu Střed, reftinská elektrárna u města Azbest (nedaleko Ekaterinburgu), atd.

Velké vodní elektrárny: Irkutská, bratská, usť-ilimská, krasnodarská, sajansko-šušenská, jenisejská – vše v povodí Jeniseje. Dále např. soustava přehrad na řekách Kama a Volha.

Jaderné elektrárny: série poměrně velkých regionálních elektráren v regionech spíše deficitních na klasická paliva (leningradská nedaleko Sankt-Peterburgu, tverská, smolenská, belojaršská u Ekaterinburgu, kurská, novovoronežská u Voroněže, atd.

Výroba železa a oceli (černá metalurgie)

Pozice Ruska ve světě: 4. místo, celkem asi 7 % světové produkce oceli. Asi 8,5 % produkce železných rud světa (v přepočtu podle obsahu kovu).

Vnitřní proporce ruské:

- asi 46 % ruské výroby v černé metalurgii reprezentuje rajon Ural (původně na starších lokalitách rudních, se starou výrobní tradicí, dnes již více výroba založena na dovážených surovinách); největší kapacity: Nižnij Tagil, Čeljabinsk, Magnitogorsk, Novotroick u Orska, velké množství dalších lokalit
- širší oblast tzv. Kurské magnetické anomálie (založeno na domácí těžbě a úpravárenství – v případě chudších rud), hlavní lokality: Lipeck, Saryj Oskol (ve starších mapách ani není, je na poloviční vzdálenosti mezi Belgorodem a Voroněží, ještě ale v hranicích Belgorodské oblasti)
- Čerepovec (Vologdská oblast – rudy z Karélie, šrot z Moskvy a Sankt-Peterburgu, uhlí z Vorkuty; firma Severstal)
- Kuzbas (Kuzněcká pánev, jihovýchod západní Sibíře)
- klasická strojírenská centra (Tula, Moskva, Naberežnye Čelny, Toljatti, Taganrog u Rostova na Donu, Volgograd, Novosibirsk, Krasnojarsk další)

Výroba hliníku (patrně jeden ze čtyř největších producentů kovu na světě)

Na bázi především dovážených surovin, sporadicky na bázi domácích surovin. Mimořádné soustředění k místům laciné produkce elektřiny (Bratsk na řece Angaře), další menší lokality na Urale, event. východně od Sankt-Peterburgu (Boksitogorsk – Pikalevo).

Výroba mědi. Solidní světový producent, ačkoli nepatří do světové špičky (produkce asi 4 % světové, lehce nad úroveň Polska). Nejvíce lokalit na středním a jižním Urale (dovázejí se ale sem i koncentráty odjinud z Ruska). Noril'sk.

Produkce niklu. Firma Noril'skij nikel (Norilsk Nickel) – ačkoli její výroba není v Rusku lokalizována výhradně jen do města Noril'sk – zabezpečuje asi 20 % světové produkce tohoto kovu.

Zlato: Asi 5,6 % svět. produkce.

Strojírenská výroba – mnoho lokalit. 85 % výroby je soustředěno do evropské části Ruska (včetně rajonu Ural). Z jednotlivostí vyjímám: turbíny: Sankt-Peterburg, Ekaterinburg, Novosibirsk; zařízení jaderných elektráren: Kolpino u Sankt-Peterburgu, Volgograd u

Volgogradu; železniční vagony: Sankt-Peterburg, Tver, Nižnij Tagil; vozy metra: Mytišči u Moskvy, atd.

Výroba automobilů (asi 10. místo na světě v osobních automobilech)

Původní lokality: Moskva (Moskvič + starší značka ZIL) a Nižnij Novgorod (GAZ). Dále: Jaroslavl', Iževsk v Udmurtsku (Moskvič), Toljatti u Samary (VAZ), Uljanovsk (UAZ), Miass, Naberežnye Čelny v Tatarstanu (KAMAZ) a další.

Trolejbusy: Engels u Saratova

Traktory: Volgograd, Čeljabinsk a jinde.

Zbrojní výroba bude probrána samostatně.

Syntetický kaučuk (asi 4. místo na světě). Lokality: Jaroslavl', Moskva, Kazaň, Toljatti a další (souvislosti s výrobou pneumatik pro automobily).

Cementářská výroba: Velké množství lokalit (Ural, Povolží, Střed, Centrální černozemní rajon).

Výroba skla – mimořádně koncentrována (Gus' - Hrustal'nyj východně od Moskvy, Brjansk)

Některá průmyslová odvětví jsou po otevření světovému trhu v kolapsu (bavlnářská textilní výroba s mimořádným soustředěním do města Ivanovo východně od Moskvy, výroba hodinek, výroba televizorů, výroba nábytku, atd.

Papírenství a celulózový průmysl bude objasněn později (po charakteristice produkce dřevní hmoty)

Zemědělství a potravinářský průmysl budou vysvětleny také později.